Borç Krizinde Kemer Sıkma Politikaları Ne Kadar Başarılı?

Austerity Policies in Debt Crisis: The Limits of Success

Prof. Dr. Naci Tolga Saruç (İstanbul University, Turkey)

Candan Yılmaz (Gümüşhane University, Turkey)

Abstract

Global financial crisis, emerged in 2008 and deepening thoroughly in 2008, revealed deep cracks in European Union countries –especially peripheral countries. The member of peripheral countries implemented European Union monetary policy have adopted low-cost borrowing as a public income. On the one hand, the global crisis has decreased the amount of funds in the international arena and led to an increase in borrowing costs. On the other hand, those peripheral countries with austerity policies imposed by the Troika faced with the problem of debt. The global crisis, appeared in the US and in a short time affected many countries gave rise to the debt crisis in the EU. The aim of this study is to demonstrate theoretically effects of the global crisis on peripheral countries of the EU. Furthermore, it is to analyze how the EU debt crisis considered the second phase of global crisis developed in member states and what kind of measures was taken for crisis. Eurostat database from 2006 to 2015 are used. EU members met the global financial crisis with high debt have increased in public expenditure in order to mitigate the effects of crisis. In addition to this, member states are deprived from tax income because of using strict austerity policies. In conclusion, it is shown that the austerity policies imposed by EU caused to increased further public debt stock in the member states and it left peripheral members the debt impasse.

1 Giriş

Serbestleşme olgusunun ivme kazanması ile birlikte, finansal serbestleşmenin itici gücü olan sermayenin mobilitesi artmaktadır. Finansal serbestleşme politikasını benimseyen gelişmekte olan ülkeler aşırı risk üstlenmekte ve uluslararası alanda bulunan sermayenin yönü ve hacminde meydana gelen olağanüstü değişimler ülkelerin kırılganlıklarını artırmaktadır. Bu ülkelerde risk faktörü arttıkça makroekonomik dengeler bozulmakta ve ülkeler krize sürüklenmektedir. Ancak 2007 yılında dünyayı etkisi altına alan küresel krizi diğer krizlerden ayıran temel unsur gelişmiş bir ülkede ortaya çıkmasıdır. Finansal serbestleşmenin de etkisiyle gelişmiş ülkede ortaya çıkan kriz birçok ülkeyi etkisi altına almıştır. Küresel krizden etkilenen ülkelerde büyüme oranları düşmüş, işsizlik oranları artmış, finansal kurumların birçoğu zarar görmüştür. Küresel krizin ilk aşaması olarak görülen bu dönemde ABD Hükümeti hem toplam talebi canlandırmak hem de büyük miktardaki zararları karşılamak için kamu harcamalarını artırmıştır. Bu dönemde piyasaları canlandırmak amacıyla 2008 yılında 700 milyon dolarlık yardım paketi piyasaya sunulmuş, Federal Açık Piyasa Kurulu yüzde 5.25 düzeyinde olan gösterge faizini yüzde 2'ye indirmiş ayrıca vergi teşvikleri genişletilmiştir. Kısaca ABD Hükümeti, küresel kriz döneminde Keynesyen politikaları uygulamış ve devletin görünür elini yardıma çağırmıştır (Eğilmez, 2015: 106).

Avrupa Birliği'nde de krize karşı genişletici politikalar alınmış ilk olarak iflas eden ülke ekonomilerini kurtarmak adına fon oluşturulmuş ve bu fona 440 milyar Euro kaynak ayrılmıştır. Mayıs 2010 tarihinde, Avrupa Birliği – IMF ortaklığı ile Yunanistan için 110 milyar Euro, Kasım 2010'da İrlanda için 85 milyar Euro ve Nisan 2011'de Portekiz için 78 milyar Euro tutarında kurtarma paketi açıklanmıştır (Yılmaz, 2013: 129 – 130). Ancak küresel krizin etkilerini hafifletmek adına ard arda açılan yardım paketleri, kısa dönemde etkili olsa da uzun dönemde bütçe üzerinde ağır yük oluşturmuştur (Prinz ve Beck, 2012:5).

Diğer taraftan küresel kriz Avrupa Birliği üyeleri arasında herkesin görebildiği iki temel eksen ortaya çıkarmıştır. İlk eksen, küresel kriz öncesi dönemde ekonomileri istikrarlı tutmayı başararak cari fazla veren “merkez grubu”, diğer eksen ise cari açığı hızla artan ve aşırı borçlanan “çevre grubudur”. Merkez grubunda özellikle Almanya, çevre ülkelerin neredeyse toplam cari açığı kadar cari fazla vermiş, düşük enflasyon düşük ücret ve girişken ticaret politikalarıyla merkez-çevre arasındaki uçurumu derinleştirmiştir (Öniş ve Kutluay, 2012: 5). Avrupa Birliği çevre grubunda yer alan ülkeler ise Troyka tarafından (Avrupa Merkez Bankası, IMF ve Avrupa Komisyonu) dayatılan ancak halkın tepkisine ve sokak gösterilerine de neden olan, kemer sıkma politikalarına yönelmek zorunda kalmışlardır.

Bu çalışmada küresel krizin ikinci aşaması olarak değerlendirilen Avrupa Birliği borç krizinin olumsuz etkilerini bertaraf etmek özellikle birlik içerisinde yer alan ve Tembel Akdeniz olarak nitelendirilen İrlanda, İspanya, İtalya, Yunanistan ve Portekiz ülkelerine dayatılan kemer sıkma politikalarının başarısı ele alınmaktadır.

2 Küresel Finansal Krizden Avrupa Borç Krizine

Avrupa Birliği'nin siyasi olarak inşa edilmesi ve genişlemesi daha sonra Euro Alanı'nın oluşturulması ve Euro'nun tek para birimi olarak kullanılmaya başlanmasıyla birlikte faiz oranları düşük seviyelerde seyretnmiş ve ekonomide beklentiler olumlu olarak gerçekleşmiştir (Tichy, 2012: 98). Ancak bu süreç özellikle borçlanma

maliyetlerini düşürmüş ve borçlanma olağan bir kamu geliri olarak görülmüştür. Birliğe katılmadan önce uluslararası alanda rekabet gücünü korumak amacıyla sıklıkla devalüasyon yapan bu ülkeler tek bir para politikası nedeniyle “merkez grubu” ülkelerle aynı politikayı uygulamışlar, ancak ekonomik büyümeyi sağlamak ve iç talebi canlandırmak için kamu harcamalarını artırmışlardır (Yılmaz, 2013: 86). Bu durumda da birlik içinde yer alan ülkelerin borç stokları artmaya başlamıştır.

Grafik 1: Avrupa Birliği Kamu Borç Stoku / GSYH Oranı (%) **Kaynak:** Eurostat, General Government Debt, 2016.

Grafik 1 Avrupa Birliği kamu borç stokunun GSYH içindeki payını göstermektedir. Öncelikli olarak Avrupa Birliği'nin küresel krizi borçlu olarak karşıladığını söylemek mümkündür. Küresel krizin de etkisiyle kamu harcamaları daha da artırılmış ve ilerleyen yıllarda kamu borç stokunda da artış görülmüştür. Dikkat edilmesi gereken ikinci bir husus ise Avrupa Birliği ortalamasının kamu borç stoku / GSYH oranının % 60'ı aştığı dolayısıyla Maastricht Kriterlerine uyulmadığıdır.

Avrupa Birliği içinde kamu borç stokunun hızlı biçimde artması ilk bakışta sorun olarak görülmemiştir. Ancak küresel krizin ABD'de ortaya çıkması ve birçok ülkeyi etkisi altına alması ile birlikte Avrupa Birliği krize borçlu olarak girmiştir. Küresel krizin olumsuz etkilerini hafifletmek ve birlik içinde istikrarı tekrar sağlamak için kamu harcamaları artırılmıştır. Bu durumda da birlik içinde yer alan ülkelerin özellikle de “çevre ülkelerin” bütçe dengeleri bozulmuştur (Sandoval ve diğerleri, 2011: 3).

Küresel krizin Avrupa'da borç krizi olarak devam etmesinin nedeni önceleri yüksek kamu borcu olan Yunanistan olarak görülmüştür. Bu dönemde Yunanistan'ın kamu borç stoku % 120, bütçe açığı % 13 düzeylerinde gerçekleşmişti ve edinilen bilgilerin şeffaf ve güvenilir olduğuna dair kuşkular bulunmaktaydı. 2010 yılından itibaren merkez grubu ülkeleri Yunanistan üzerine odaklanmış ancak benzer makroekonomik dengesizliklerin İspanya, Portekiz gibi ülkelerde de olduğunu görmüşlerdir (Gros ve Mayer, 2010: 1).

2010 yılından itibaren henüz ekonomilerde cılız bir iyileşmenin görülmesi ancak küresel krizin Avrupa Borç Krizi olarak birlik içinde devam etmesi ve bünyesinde makroekonomik dengesizlikleri barındıran ülkelerin artması Avrupa Birliği'nde yer alan kurumları önlem almaya zorlamıştır. Söz konusu borç krizinin tüm birliğe ulaşmasını önlemek isteyen Troyka (Avrupa Merkez Bankası, IMF ve Avrupa Komisyonu) tarafından bu dönemde artan bütçe açıkları ve kamu borçları nedeniyle çevre ülkelere, kemer sıkma politikaları önerilmiştir. Önerilen kemer sıkma politikaları, büyük tepkilere rağmen zorunlu reformlar ve harcama kesintilerini içermektedir. Kemer sıkma politikalarının yoğun olarak uygulandığı / uygulatıldığı ülkeler ise Yunanistan, İrlanda, İspanya, İtalya ve Portekiz'dir (Monastiriotis, 2013: 1).

Grafik 2: AB Üyesi Ülkelerde Kemer Sıkma Politikalarının Yoğunluğu

Grafik 2’de 2009 – 2015 döneminde AB üyesi ülkelerde uygulanan kemer sıkma politikalarının yoğunluğu görülmektedir. Kemer sıkma politikalarının krizin ilk etkisinin görülmeye başlandığı 2009 yılında İtalya’da yoğun olarak uygulandığı görülmektedir. 2013 yılında ise kemer sıkma politikalarını Yunanistan için yoğun olarak uygulanmıştır. Birlik içinde yer alan İrlanda, Portekiz ve İspanya kemer sıkma politikalarının yoğun olarak uygulandığı diğer ülkelerdir.

Yunanistan; ilk olarak Mart 2010’da 110 milyar Euro yardım paketi almış, 2011 yılında Yunanistan’ın 100 milyar Euro borcu silinmiştir. Şubat 2012’de 130 milyar Euro bir yardım paketi daha hazırlanmıştır (AB Genel Sekreterliği, 2011: 5). Avrupa Birliği tarafından sağlanan yardımlar karşılığında uygulanan kemer sıkma politikaları; vergi oranlarının artırılması, vergi muafiyeti ve istisnalarına sınırlamalar getirilmesi, emeklilik yaşının 65’ çıkarılması, emekli maaşlarında ve kamu işçilerinin ücretlerinde kesintiler yapılması, sosyal yardımların kısılması, kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi asgari ücretin % 22 oranında düşürülmesi, kamu istihdamının % 22 düşürülerek 150.000 kişi kadar azaltılması gibi düzenlemeleri barındırmaktadır (Hurma, 2013: 24).

İrlanda; 2011 yılı ortalarına kadar kamu finansman dengesinde herhangi bir sorun olmadığını belirtmiş olsa da, ülkenin bankacılık sektöründe var olan yüksek borç yapısı nedeniyle mali yardımlar yapılmıştır. İrlanda borçlanma kriziyle mücadele çerçevesinde kemer sıkma politikalarını uygulamış ve bu politikayı takiben bir taraftan kamu harcamaları kısılmış, diğer taraftan vergi oranları artırılmıştır (Şanlıoğlu ve Bilginoğlu, 2010: 160).

İtalya ise kriz döneminde toplam 40 milyar Euro yardım paketi almıştır. Bu yardımlar karşılığında ise bakanlık harcamalarında ve diğer cari harcamalarda kesintiler yapılması, yerel yönetimlere daha az kaynak transferi gerçekleştirilmesi, emeklilik yaşının yükseltilmesi, kamu sektörü çalışanlarının sayısının düşürülmesi, sağlık yardımlarında kesintilere gidilmesi gibi önlemler alınmıştır (Eraslan ve Timurtaş, 2015: 46).

İspanya’da borç krizine karşı uygulamaya konulan önlemler ise memur maaşlarının 2010 yılında %5 azaltılması ve 2011 ile 2012 yıllarında ise dondurulması, emekli maaşlarında kesintiye gidilmesi ve emeklilik yaşının yükseltilmesi, kamuda istihdam edilenlerin sayısının azaltılması, siyasi partilere ve sendikalara yapılan desteklerin %20 oranında düşürülmesi ve vergi oranlarının -özellikle de KDV oranların- artırılması olarak görülmektedir (Hurma, 2013: 25). Krizle birlikte ciddi oranda bozulan İspanya’nın mali yapısını yeniden iyileştirmeye yönelik alınan tedbirler iç talebi daraltmış ve ülkenin büyüme potansiyelini düşürerek yüksek işsizliğe neden olmuştur. Küresel krizin ilk etkilerinin görüldüğü 2008 yılında işsizlik oranı % 13 seviyelerinde iken bu oran 2012 yılının ilk çeyreğinde % 24 seviyelerinde gerçekleşmiştir (Korkmaz ve diğerleri, 2013: 121).

Polonya’da da kamu mali disiplinin sağlamak ve yükselen kamu borç stokunu azaltmak için kamu harcamaları kısılmış ve vergi oranları artırılmıştır. İlk olarak özel emeklilik fonlarına yapılan transferleri nominal ücretlerin %7,3’ü düzeyinden % 5’i seviyesine indirilmesi, KDV oranlarının artırılması - 1 puanlık -artış, bazı KDV ve ÖTV muafiyet uygulamalarına son verilmesi gibi önlemlerin yanında kamu kesiminde ücretlerin dondurulması (öğretmenler hariç) erken emeklilik planlarının 2009 yılında kaldırılması gibi önlemler alınmıştır (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011: 80 – 81).

Uygulanan kemer sıkma politikaları doğası gereği, kamu harcamalarında ve kamu hizmetlerinde keskin bir daralma içermektedir. Bu durumda artan gelir eşitsizliği toplumda huzursuzluğa neden olmaktadır (King, 2012: 4). Ayrıca kemer sıkma politikalarının yoğun olarak uygulandığı ülkelerdeki hükümetler “iyi dönemlerde savurgan harcama yapmakla” suçlanmıştır (BBC, 2012:1). Dolayısıyla ekonomik belirsizlik yerini değişen hükümetlere bırakmıştır. Söz konusu dönemde; Yunan halkı, 25 Ocak 2015’te yapılan erken seçimlerde, Yunanistan krizinin zorlukla kontrol edildiğini ve Almanya liderliğinde uygulanan ve halen devam eden sıkı kemer sıkma politikası önlemlerini “akılsızca ve Yunanistan’ı yok edici” olarak tanımlayan ve marjinal söylemleri ile öne çıkan Syriza’yı iktidara getirmiştir (Şanlı, 2015: 1 – 9).

Diğer taraftan vergi oranlarında artış yapılmış, artan vergi gelirleri ve daraltılan kamu harcamaları ile bütçe açığı / GSYH oranının düşürülmesi hedeflenmiştir. Ancak söz konusu uygulama talebin düşmesine yol açmış bu durumda da hem GSYH oranı düşmüş hem de vergi gelirlerinde azalma meydana gelmiştir. Dolayısıyla hedeflenenin aksine çevre ülkelerinde uygulanan sıkı maliye politikası bütçe açığı / GSYH oranının artmasına ve durgunluğa neden olmuştur.

Yıllar Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
EU (28)	45.6	44.9	46.5	50.3	50.0	48.6	49.0	48.6	48.2	47.4
Euro Area (19)	46.0	45.3	46.6	50.7	50.5	49.1	49.7	49.6	49.3	48.6
İrlanda	33.9	35.9	41.9	47.2	65.7	45.5	41.8	39.7	38.6	35.1
İspanya	38.3	38.9	41.1	45.8	45.6	45.8	48.0	45.1	44.5	43.3
İtalya	47.6	46.8	47.8	51.2	49.9	49.1	50.8	51.0	51.2	50.5
Portekiz	45.2	44.5	45.3	50.2	51.8	50.0	48.5	49.9	51.7	48.3
Yunanistan	45.1	47.1	50.8	54.1	52.5	54.2	55.3	62.1	50.7	55.3

Tablo 1: Kamu Harcamaları / GSYH Oranı (%) **Kaynak:** Eurostat, 02.05.2016.

Tablo 1’de kamu harcamaları / GSYH oranının özellikle 2008 ve 2009 yılında arttığı görülmektedir. Bu harcamaların artış hızı ülkeden ülkeye farklılaşmaktadır. Kamu harcamalarındaki artış, kriz nedeniyle artan harcamalara bağlı olarak artmıştır (Lapavitsas vd.,2010: 13). Bu harcamaların artış nedeninin özellikle sosyal politikalardan kaynaklandığı bilinmektedir. 2009 yılından itibaren ise kamu harcamalarının Avrupa Birliği genelinde ve Euro Alanında azalma eğilimi içinde olduğu görülmektedir (Yiğit, 2013: 1).

Grafik 3: 2006 – 2014 Döneminde EU (28) Kamu Harcamalarının Bileşenlerinin GSYH Oranı **Kaynak:** Eurostat, 2016.

Yıllar Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU (28)	39.3	39.3	39.2	38.5	38.5	38.9	39.6	39.9	40.0
Euro Area (19)	39.9	40.0	39.6	39.3	39.2	39.7	40.7	41.2	41.5
İrlanda	32.7	32.1	30.4	29.0	28.6	28.2	29.1	29.5	30.5
İspanya	36.7	37.1	32.9	30.6	32.1	32.0	33.0	33.8	34.4
İtalya	40.3	41.6	41.5	42.0	41.7	41.7	43.7	43.6	43.7
Portekiz	34.8	35.0	34.9	33.4	33.7	35.5	34.5	37.2	39.9
Yunanistan	32.7	33.5	33.7	32.9	34.2	36.1	38.3	38.3	39.0

Tablo 2: Toplam Vergi Gelirleri / GSYH Payı (%) Kaynak: Eurostat, 2016.

Küresel krizin etkisiyle piyasalarda oluşan durgunluk, GSYH oranlarının düşmesine neden olmuş ve toplanan vergi gelirleri azalmıştır. Özellikle küresel krizin birçok ülkeyi etkisi altına aldığı 2008 yılından itibaren hem Avrupa Birliği ortalamasında hem de kemer sıkma politikalarının uygulandığı ülkelerde vergi gelirlerinin düştüğü görülmektedir. Krizin etkileri hafifletmek amacıyla uygulanan genişletici maliye politikaları ve durgunluk nedeniyle azalan vergi gelirleri ülkelerin borç stoklarını artırmıştır (Contessi ve Li, 2014: 14).

Grafik 4: Büyüme Oranları / GSYH Oranları (%) Kaynak: World Development Indicators, 2016.

Küresel krizle birlikte 2006 yılında Avrupa Birliği (28) ülkelerinde büyüme oranı yaklaşık % 3 – 4 seviyelerinde gerçekleşirken 2008 yılında düşme eğilimine girmiştir. Bu dönemde, Euro bölgesi yüzde 4,1 küçülerek tarihinin en büyük daralmasını yaşamıştır (Yılmaz, 2013: 58-59). 2009 yılında meydana gelen şiddetli düşüşün temel nedeni ise özel yatırımlarda meydana gelen azalmadır. Kredi piyasalarının daraldığı ve ekonomide belirsizliğin hakim olduğu ortamda, kapitalist sistem tıkanma yaşamış ve büyüme oranları düşmüştür (Lapavitsas vd., 2010: 37).

2006 - 2007 yıllarında yüzde 6 seviyelerinde büyüme yakalayan İrlanda 2008 yılından itibaren negatif büyümeye geçmiş ve 2009 yılında büyüme oranı - 6 seviyelerinde gerçekleşmiştir. 2010 yılından itibaren ise pozitif büyümeyi yakalamıştır. 2011 yılında yüzde 2 civarında olan büyüme oranı 2012 yılında azalmıştır. 2013 yılından itibaren ise büyüme oranının tekrar artmaya başladığı görülmektedir.

Küresel kriz, uzun süredir önemli ölçüde büyüme yakalayan İspanya ekonomisini de olumsuz etkilemiştir. 2006 – 2007 yıllarında yaklaşık olarak yüzde 4 civarında büyüme kaydeden İspanya 2008 yılından itibaren küçülme dönemine girmiştir. 2009 döneminde - 3 seviyelerinde gerçekleşen büyüme oranı bu dönemden itibaren negative olarak gözlemlenmiştir. 2014 yılından itibaren ise büyüme oranının nispeten artış trendi içinde olduğu söylenebilir.

İtalya 2006 ve 2007 yıllarında yüzde 2 seviyelerinde büyüme oranı kaydetmiş ancak 2008 yılından itibaren söz konusu büyüme oranlarından uzaklaşmıştır. 2008 yılında -1 seviyelerinde olan büyüme oranı 2009 yılında rekor seviyelerde gerçekleşmiş ve -6 olmuştur. 2010 yılında pozitif yönlü bir büyüme olsa da bu büyüme oranı sınırlı kalmış ve bu yıldan itibaren büyüme oranları yüzde 0 – 1 aralığında gerçekleşmiştir.

Portekiz, kriz ortaya çıktığında yüzde 3 civarında büyüme oranına sahipken, 2008 yılından son çeyreğiyle beraber küçülmeye başlamış, en büyük küçülme oranı 2009 yılında yüzde 4 civarında gerçekleşmiştir. 2010 yılından itibaren büyüme oranlarında pozitif büyüme sağlanmış olsa da bu başarı uzun sürmemiş ve 2011 ve 2012 yıllarında tekrar küçülme yaşanmış ve büyüme oranı - 4 olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılından itibaren büyüme oranlarında artış görülmüş, 2014 döneminde büyüme oranı yüzde 1 civarında gerçekleşmiştir.

2006 döneminde yüzde 5 seviyelerinde büyüme yakalayan Yunanistan'ın 2007 yılı itibariyle daralma dönemi içinde olduğu gözlemlenebilir. Çalışmada ele alınan ülkeler arasında en yüksek kamu borç stokuna sahip olan Yunanistan, 2009 yılında – 4, 2010 yılında – 6 civarında büyüme gerçekleştirmiştir. 2011 yılında ise – 9 seviyelerinde büyüme oranı yakalamış ve rekor seviyelere ulaşmıştır. 2012 tarihinden itibaren büyüme oranlarında nispeten olumlu gelişmeler görülse de büyüme oranları negatif olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılı itibariyle ise büyüme trendi pozitif yönlü olmuş ve yüzde 1 seviyelerinde gerçekleşmiştir.

Doğrudan yabancı sermaye ve büyüme arasındaki ilişki üzerine net bir konsensüs oluşturulmasa da özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yabancı sermaye kaynaklı büyüdükleri bilinmektedir. Doğrudan yabancı sermaye ile büyüme arasında bir ilişki olup olmadığına ilişkin olarak yapılan çalışmalarda çok farklı sonuçlar bulunmuştur. Bazı araştırmalar doğrudan yabancı sermaye ve büyüme arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu (örneğin, Lensink ve Morrissey, 2001; Basu, Chakraborty, Reagle, 2003; Choe, 2003; Hsiao ve Shen, 2003; Vu ve Noy, 2009; Ahmad, 2010) bazı araştırmalar ise doğrudan yabancı sermaye ile büyüme arasında bir ilişki olmadığını (örneğin Carkovic ve Levine, 2002; Choong, Baharumshah, Yusop, Habibullah, 2010; Alagöz vd.2008) bulgulamışlardır. Nitekim söz konusu ülkelerin yabancı sermayeyi cazip hale getirerek büyümek istemeleri yetersiz olan yurtiçi tasarruflar ve kronik hale gelen cari açıktan kaynaklanmaktadır (Seyidoğlu, 2003: 143). Dolayısıyla hem AB hem de AB borç krizinin temel aktörleri olarak görülen İrlanda, İspanya, İtalya, Portekiz ve Yunanistan'a bakıldığında doğrudan yabancı sermaye önem kazanmaktadır. Ancak doğrudan yabancı sermaye hareketlerinin ele alınan ülkeler doğrultusunda farklılaştığı görülmektedir. Küreselleşmenin hız kazanması ile doğrudan yabancı sermaye hareketlerinin de hız kazandığı bilinmektedir. Dolayısıyla Tablo 3'de görüldüğü üzere küresel finansal krizin ilk etkilerinin ortaya çıktığı 2007 yılında doğrudan yabancı sermaye / GSYH oranında artış olmuştur. 2007 yılında hem Avrupa Birliği ve Euro Alanı'nda yabancı sermayenin yoğun olarak geldiği gözlenmektedir. Bu dönemde gelişmiş ülkelerde yabancı sermaye yatırımlarının azaldığı, gelişmekte olan ülkelere ise bu payın arttığı görülmektedir. Bölgesel olarak bakıldığında ise AB ilk sırada yer almaktadır. AB'ye en fazla yatırım yapan ülkeler ise Amerika, İsviçre, Kanada, Japonya, Avustralya ve Brezilya olarak sıralanmaktadır (European Union Foreign Direct Investment Yearbook 2007). Dolayısıyla finansal krizin ilk aşamasında doğrudan yabancı sermayenin, gelişmiş ülkelere AB'ye yöneldiğini söylemek mümkündür. İtalya, Yunanistan ve Portekiz'de ise yıllardır süregelen mali istikrarsızlık ve yüksek kamu borç stoku gibi nedenlerle doğrudan yabancı sermaye hareketlerinin genel olarak azalma eğilimi içinde olduğu görülmektedir (Yılmaz, 2013: 59-60).

Yıllar Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
EU (28)	7.00	9.19	5.65	2.61	3.33	4.72	3.59	3.15	1.70	-
Euro Area (19)	6.92	9.51	4.60	3.01	3.91	5.70	4.21	3.95	1.70	-
İrlanda	9.51	22.2	8.46	22.9	17.1	9.78	18.2	20.9	34.59	-
İspanya	2.60	4.98	4.86	0.89	2.86	2.13	1.85	3.29	2.47	-
İtalya	2.00	1.81	-0.39	0.75	0.46	1.51	0.00	0.91	0.64	-
Portekiz	6.32	2.50	2.98	2.28	3.54	4.00	10.6	4.80	5.39	-
Yunanistan	1.97	0.61	1.61	0.83	0.17	0.37	0.67	1.22	0.71	-

Tablo 3: Doğrudan Yabancı Sermaye Girişi / GSYH Oranı (%), Kaynak: The World Bank, World Development Indicators, 02.05.2016.

Küresel krizin ilk aşaması olarak görülen 2007 döneminde AB üyesi ülkelere doğrudan yabancı sermaye / GSYH oranında artış olduğu gözlemlenmektedir. 2008 ve 2009 dönemlerinde doğrudan yabancı sermaye / GSYH oranı nispeten azalmıştır. Küresel krizin Avrupa Birliği'nde borç krizi olarak nitelendirildiği 2010 döneminde doğrudan yabancı sermaye çıkışı / GSYH oranının arttığı görülmektedir

Yıllar Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
EU (28)	9.25	12.27	8.64	3.99	5.14	7.09	5.76	5.61	2.56
Euro Area (19)	10.82	12.79	8.16	5.34	6.35	8.57	7.47	7.60	4.06
İrlanda	18.49	20.73	21.17	23.14	7.64	-0.63	9.49	15.77	39.25
İspanya	8.32	9.91	4.62	1.06	2.64	3.02	-0.18	1.89	3.33
İtalya	2.18	4.17	2.81	0.83	1.44	2.27	0.32	0.94	0.95
Portekiz	4.20	3.53	2.07	1.45	-1.54	6.38	2.27	3.41	3.91
Yunanistan	1.54	1.65	0.90	0.73	0.56	0.63	0.27	-0.2	0.38

Tablo 4: Doğrudan Yabancı Sermaye Çıkışı / GSYH Oranı (%), **Kaynak:** The World Bank, World Development Indicators, 02.05.2016.

Söz konusu dönemde çalışmada ele alınan ülkeler arasında doğrudan yabancı sermaye çıkışı / GSYH oranının en fazla İrlanda'da olduğu görülmektedir. Söz konusu dönemde çalışmada ele alınan ülkeler arasında doğrudan yabancı sermaye çıkışı / GSYH oranının en fazla İrlanda'da olduğu görülmektedir. AB açısından doğrudan yabancı sermaye çıkışı konusu üzerine daha fazla odaklanıldığında söz konusu sermayenin gelişmekte olan ülkeleri tercih ettiği görülmektedir.

Grafik 5: Doğrudan Yabancı Sermaye Hareketleri, **Kaynak:** Eurostat.

AB'den çıkan yabancı sermaye, finansal sistemleri ABD ve Avrupa bankacılık sistemiyle daha az bağlantılı olan gelişmekte olan ülkeleri özellikle de pozitif ve nispeten daha yüksek büyüme oranlarına sahip BRICS ülkelerini tercih ettiği bilinmektedir (Karabıyık ve Anbar, 2010: 52).

Yıllar Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
EU (28)	-1.6	-0.9	-2.4	-6.7	-6.4	-4.5	-4.3	-3.3	-3.0	-2.4
Euro Area (19)	1.5	-0.6	-2.2	-6.3	-6.2	-4.2	-3.7	-3.0	-2.6	-2.1
İrlanda	2.8	0.3	-7.0	-13.8	-32.3	-12.6	-8.0	-5.7	-3.8	-2.3
İspanya	2.2	2.0	-4.4	-11.0	-9.4	-9.6	-10.4	-6.9	-5.9	-5.1
İtalya	-3.6	-1.5	-2.7	-5.3	-4.2	-3.5	-2.9	-2.9	-3.0	-2.6
Portekiz	-4.3	-3.0	-3.8	-9.8	-11.2	-7.4	-5.7	-4.8	-7.2	-4.4
Yunanistan	-5.9	-6.7	-10.2	-15.2	-11.2	-10.2	-8.8	-13.0	-3.6	-7.2

Tablo 5: Bütçe Açığı / GSYH Oranı (%) **Kaynak:** Eurostat, Economy and Finance Database, 02.05.2016.

Birlik içinde krize karşı yapılan kamu harcamalarının artması ve durgunluk nedeniyle GSYH'nın azalması ve paralelinde vergi gelirlerinin azalması bütçe açıklarını artırmıştır. Ancak Avrupa Birliği'nde bu durum 2009 yılında Yunanistan'da gerçekleşen genel seçimlerden sonra bütçe açığı / GSYH oranının % 6 değil % 12.7 olarak açıklanması ile görülmüştür. Yunanistan tarafından Maastricht Kriterleri'nde yer alan bütçe açığı / GSYH % 3 olması kuralının aşırı ihlal edildiği, ülkede yer alan finansal ve makroekonomik dengesizliklerin olması ve bu durumun çevre ülkelere de yayılması Avrupa Birliği borç krizini siyasi bir krize çevirmiştir (Lane, 2012: 56).

Yıllar Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
EU (28)	60.4	57.8	60.9	73.0	78.5	81.0	83.8	85.5	86.8	85.2
Euro Alanı (19)	67.3	64.9	68.5	78.3	83.8	86.0	89.3	91.1	92.0	90.7
İrlanda	23.6	23.9	42.4	61.8	86.8	109.1	120.1	120.0	107.5	93.8
İspanya	38.9	35.5	39.4	52.7	60.1	69.5	85.4	93.7	99.3	99.2
İtalya	102.6	99.8	102.4	112.5	115.4	116.5	123.3	129.0	132.5	132.7
Portekiz	69.2	68.4	71.7	83.6	96.2	111.4	126.2	129.0	130.2	129.0
Yunanistan	103.6	103.1	109.4	126.7	146.2	172.1	159.6	177.7	180.1	176.9

Tablo 6: Kamu Borcu / GSYH Oranı (%), **Kaynak:** Eurostat, Government Deficit and Debt, 02.05.2016.

AB ve Euro Alanı ortalamasına bakıldığında kamu borç stoku / GSYH oranının küresel krizin ilk etkilerinin görülmeye başlandığı 2007 yılında arttığı ve bu artışın devam ettiği görülmektedir. Avrupa Birliği kamu borç stoku / GSYH oranına ilişkin en önemli katkı Tembel Akdeniz olarak nitelendirilen İrlanda, İspanya, İtalya Portekiz ve Yunanistan'dan gelmektedir. Bu ülkelerden hareketle en yüksek kamu borç stoku Yunanistan'a aittir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta 2006 krizin etkilerinin henüz görülmediği 2006 döneminde İtalya, Portekiz ve Yunanistan'ın kamu borç stokunun milli gelir içindeki payının Maastricht Kriteri'nde yer alan % 60 oranını aştığıdır. Krizin Avrupa Birliği ülkelerinde milat olarak gösterildiği 2009 yılında kamu borç stokunun milli gelir içindeki payı hızla arttığı ve söz konusu oranın günümüzde de yüksek seviyelerde olduğu görülmektedir.

Küresel krizin Avrupa'ya yayılmasından günümüze kadar Maasticht Kriterleri'nde yer alan bütçe açığının milli gelir içindeki payının yüzde 3 ve borç stokunun milli gelir içindeki payının yüzde 60 olması kriterleri birlik içinde yer alan merkez ülkeler ve çevre ülkeler tarafından birçok kez ihlal edilmiştir.

Grafik 6: Kamu Borç Stoku / GSYH Oranı (%), **Kaynak:** Eurostat.

2006 ve 2007 yıllarında Avrupa Birliği içinde güçlü ekonomiye sahip Almanya ve Fransa'da kamu borç stoku / GSYH oranının yüzde 60 seviyelerinde olduğu ve Maastricht Kriterleri'nin ihlal edildiği görülmektedir. İngiltere'de ise söz konusu dönemde kamu borç stoku / GSYH oranı yüzde 40 seviyelerinde gerçekleşmiştir. Küresel krizin Avrupa'ya yayıldığı 2009 yılında ise kamu borç stokunda hızlı bir artış gerçekleşmiştir. Bu dönemde birlik içinde merkez grubu olarak adlandırılan Almanya, Fransa ve İngiltere'nin kamu borç stokunun milli gelir içindeki payının hızla yükseldiği görülmektedir. 2009 yılından günümüze gelinceye kadar kamu borç stokunun milli gelir içindeki payının birliğin güçlü ülkelerinin dahi Maastricht Kriterleri'ni sağlayamadığı görülmektedir. Ancak 2011 yılından itibaren Almanya, kamu borç stokunun milli gelir içindeki payı azalma trendi içine girmiştir. Fransa ve İngiltere'nin ise Almanya kadar başarılı olmadığı görülmektedir.

3 Sonuç

Avrupa borç krizi, birlik içinde yer alan ülkelerin hem kamu sektörü hem de özel sektörün yüksek seviyelerde borçlanması bir sonucudur. Birlik içinde yer alan ve tek para politikası uygulayan üye ülkeler, özellikle merkez grubu içinde yer alan güçlü ekonomik yapısı olan Almanya, Fransa ve İngiltere gibi ülkeler ile aynı politikaları benimsemişlerdir. Bu nedenle özellikle çevre grubu içinde yer alan ve daha zayıf ekonomik yapıları olan ülkeler büyüme oranlarını artırmak ve uluslararası alanda rekabet edebilmek için düşük faizli borçlanmayı politika olarak benimsemişlerdir. Söz konusu çevre ülkelerin aşırı borçlanması, bu ülkelerin borç stoklarını artırmakla kalmamış aynı zamanda yapısal reformları da ötelemiştir.

Yüksek borç stoklarına sahip olan birlik ülkelerinde küresel finansal krizin etkisiyle Keynesyen politikalar uygulamaya konulmuş ve devlet müdahaleleri artmıştır. Keynesyen politikaların özü olan kamu harcamalarının artırılması ve vergi oranlarının düşürülmesi politikası, üye ülkelerin bütçe açıklarını artırmış ve söz konusu ülkelerin daha fazla borçlanmasına neden olmuştur.

Avrupa borç krizinin temel aktörleri olarak görülen ve Tembel Akdeniz olarak nitelendirilen Yunanistan, İrlanda, İtalya, İspanya ve Portekiz birlik içinde en yüksek borç stokuna sahip olan ülkelerdir. Bu nedenle Almanya'nın baskısıyla Troyka tarafından söz konusu ülkelere verilen mali yardımlar karşılığında kemer sıkma politikaları benimsetilmiştir. Uygulanan kemer sıkma politikaları özünde kamu harcamalarının kısılması, ücretlerin dondurulması, sosyal yardımların sektöre uğraması, vergi oranlarının artırılmasıdır ve bu politikayla söz konusu ülkelerin bütçe açıklarının azaltılarak uzun dönemde borç stoklarını azaltmaları hedeflenmiştir. Yapısal reformlardan yoksun bu politikalar, kısa sürede başarılı olsa da uzun dönemde kısılan kamu harcamaları nedeniyle toplam talepte düşüş yaşanmasına ve büyüme oranlarının düşmesine neden olmuştur. Azalan büyüme oranları nedeniyle vergi hasılatında azalma meydana gelmiştir. Bu nedenle azalan vergi gelirleri nedeniyle söz konusu ülkeler tekrar borçlanmaya gitmiş ve borç sarmalı içinde kalmışlardır.

Ayrıca küresel finansal krizden itibaren yanlış ya da eksik politikalar uygulayan AB, ciddi eleştirilere maruz kalmıştır. Uygulanan politikalar hem toplumsal baskıya neden olmuş ve birlik içinde huzursuzluk yaratmış hem de siyasi krize neden olmuştur. Söz konusu dönemde, ortak para biriminin yanlış bir uygulama olduğu, kırılgan ekonomik yapıya sahip ülkelerin birliğe dahil edilmesi ile, birliğin krizlere karşı daha savunmasız olduğu ve uzun dönemde birliğin geleceğine ilişkin endişeler oluşmaktadır.

Kaynakça

- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011. Küresel Krizin AB Üyesi Ülke Ekonomilerine Etkileri ve Gelecek Döneme İlişkin Beklentiler, Avrupa Komisyonu Ekonomik ve Mali Konular Genel Müdürlüğü Raporu.
- C. Lapavitsas, A. Kaltenbrunner, G. Lambrinidis, D. Lindo, J. Meadway, J. Michell, J.P. Paineira, E. Pires, J. Powell, A. Stenfors, N. Teles, (2010), “The Eurozone Between Austerity And Default”, *Research On Money And Finance*, p. 1 – 69.
- Contessi, Silvio ve Li Li, 2014. “Debt Crisis In Europe Is Easing, But Stability Remains A Long Way Off”, *The Regional Economics*, p. 14 -15.
- Eğilmez, Mahfi, 2015. Küresel Finans Krizi: Piyasa Sisteminin Eleştirisi, *Remzi Kitabevi*, 11. Basım, Ankara.
- Eraslan, Cemil ve Timurtaş, M. Emin, 2015. “Avrupa Borç Krizinin Seçilmiş Ülke Örnekleri Üzerindeki Etkileri”, *Gazi Journal of Economics and Business*, s. 17 – 54.
- Eurostat Database, <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
- European Commission, 2007. European Union Foreign Direct Investment Yearbook 2007, http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/coded_files/fdi_yearbook_2007.pdf Erişim Tarihi: 16.05.2016.
- Gros, Daniel and Mayer, Thomas, 2010. How To Deal With Sovereign Default In Europe: Create the European Monetary Fund Now!, *CEPS Policy Brief*, p. 1 – 10.
- Hurma, Emrah, 2013. “Ekonomik Krize Karşı Alınan Önlemler: Yunanistan, İtalya ve İspanya Örnekleri”, *TBMM Aylık Bülteni*, Sayı:184, s:24-25
- International Money Fund, World Development Indicators, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/01/weodata/weoselagr.aspx>.
- Karabıyık, Lale ve Anbar Adem, 2010. “Küresel Ekonomik Krizin Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerindeki Etkisi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, V. 46, p. 44 – 57.
- Korkmaz, Adem vd, 2013. “Küresel Ekonomik Krizde Dünyada ve Türkiye’de İşsizlikle Mücadelede
- Uygulanan Politikalar: Başarılı ve Başarısız Ülkeler”, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, C:5, S:1, s. 113-125.
- Lone, R. Philip, 2012. “The European Sovereign Debt Crisis”, *Journal of Economics Perspectives*, v. 26, N.3, p. 49 – 68.
- Monastiriotis, Vassilis, 2013. “Austerity Measures In Crisis Countries: Results And Impact On Mid-Term Development”, *Intereconomics*, p. 3 – 32.
- Prinz Aloys ve Beck Hanno, 2012. “Fighting Debt Explosion in the European Sovereign Debt Crisis”, *Intereconomics*, 3, p. 185-189.
- Sandoval Lazaro, Beltran Erika, Ulziikhutag Sodgerel ve Zorigt Temuun, 2011. “The European Sovereign Debt Crisis: Responses to the Financial Crisis”, *New Voices in Public Policy*, 5, p. 1- 25, ISSN: 1947-2633.
- Şanlı, A. Güldem, 2015. “Yunanistan Avrupa’yı Kurtarabilir Mi?”, <http://docplayer.biz.tr/5101322-Yunanistan-avrupa-yi-kurtarabilir-mi.html>, Erişim Tarihi: 01.06.2016.
- Şanlıoğlu, Ömer ve Bilginoğlu, Mehmet Ali, 2010. “Euro Bölgesi’nde Yaşanan Mali Sorunlar Ve Maliye Politikalarında Uyum Arayışları”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 35, s.149-173
- Seyidoğlu, Halil, 2003. “Uluslararası Mali Krizler, IMF Politikaları, Az Gelişmiş Ülkeler, Türkiye ve Dönüşüm Ekonomileri”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, V. 2, p. 141 – 156.
- Tichy, Gunther, 2012. “The Sovereign Debt Crisis: Causes and Consequences”, *Austrian Economic Quarterly*, 2, 95-107.
- Yılmaz, Elif Binhan, 2013. Küresel Krizin Avrupa’da Borç Krizine Dönüşümü, *Derin Yayınları*, İstanbul.
- Yılmaz, B. Elif, 2013. “Küresel Krizin PIIGS (Portekiz, İrlanda, İtalya, Yunanistan ve İspanya) Ülkeleri ile Türkiye’nin Makroekonomik Değişkenlerine Yansımaları”, *Ankara Sanayi Odası Dosya*, Kasım – Aralık.
- Yiğit, Dilek, 2013. “Avrupa Birliği’nde Krizin Gölgesindeki Kamu Harcamaları”, *Stratejik Düşünce Enstitüsü Dergisi*.
- World Bank, World Development Indicators, <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&Topic=3>.